

Мольєр "Міщанин-шляхтич" (1670 р.)

Анкета твору

1. Історія написання. У 1669 році король Людовік XIV приймав у Версалі турецьких послів. Турків змусили довго чекати, але потім запросили до надзвичайно розкішно прибраної галереї Нового Палацу. Король був дуже пишно одягнений (на його вбранні було на 14 мільйонів ліврів діамантів). Але турки не виказали очікуваного захоплення вбранням короля і це не сподобалося Людовіку XIV. Він наказав придворному драматургові Мольєру і композитору Люлі написати п'єсу, яка б висміювала турків. Так у 1670 році було створено комедію «Міщанин-шляхтич». А 14 жовтня 1670 року відбулася прем'єра твору у замку Шамбор.



Комедія викликала різку критику. Усі зрозуміли, що у п'єсі висміювалися не турки, а представники аристократії та буржуа, що прагнули здобути дворянський титул. Найбільше обурення викликав образ Клеонта, який не тільки не приховував свого низького походження, а підкреслював його, проголошуючи, що головним у житті є не титул, а розум і високі моральні якості людини.

2. Жанр. Висока комедія. (комічність зображуваних ситуацій поєднується з серйозною моральною проблематикою). Соціально-побутова комедія (зображується спосіб життя буржуазії й аристократії та норми моралі, характерні для того часу). «Комедія характеру» (смішне у п'єсі зумовлене особливостями характеру та певною пристрастю героя («міщанина-шляхтича»). Елементи любовної та соціально-психологічної комедії.

За формою це комедія-балет (у п'єсу включені пісні, танці, музичні інтермедії).

3. Композиція. П'єса «Міщанин-шляхтич» складається з **п'яти дій**. Перша, друга, третя — це розвиток дії, четверта — кульмінація (посвята пана Журдена в «мамамуші»), п'ята — розв'язка.

4. Дійові особи комедії

Пан Журден — міщанин. Пані Журден — його дружина. Люсіль — дочка Журденів.

Клеонт — закоханий у Люсіль. Ков'ель — слуга Клеонта.

Дорімена — маркіза. Дорант — граф, закоханий у Дорімену.

Ніколь — покоївка в Журденів.

Вчителі. Учитель музики. Учень учителя музики. Учитель танців. Учитель фехтування. Учитель філософії. Кравець. Його учень. Муфтії

5. Місце дії. Дія відбувається в Парижі, в будинку пана Журдена.

6. Сюжет.

Дія 1. Експозиція. В будинку пана Журдена збираються вчитель музики та вчитель танців, яких він найняв, щоб навчитися того, що вміють представники аристократичного світу. Вчителі всіляко вихваляють Журдена, але не тому, що насправді цінують його здібності, а тому, що сподіваються дістати від господаря більшу винагороду.

Дія 2. Зав'язка. Журден домовляється з учителями про те, що вони підготують балетну виставу, оскільки до нього завітає шановна гостя, маркіза Дорімена, шлюб з якою надав би Журдену право називати себе дворянином. Тим часом учителі музики і танців посварилися з учителем фехтування, а також і з учителем філософії, бо кожний з них намагався ствердити свій пріоритет,

а отже, й право найбільшого впливу на Журдена і його гаманець. Після занять з учителем філософії Журдена оточують кравець та його підручні, які вдягають на нього кумедний костюм, переконуючи, що саме таке вбрання носять модні паризькі аристократи. Журден щедро їх обдаровує.

Дія 3. Розвиток дії. Після сварки з дружиною та служницею, які не можуть збагнути «високих» намірів Журдена стати шляхтичем, з'являється граф Дорант. Через Доранта Журден намагається зблизитися з Доріменою, але насправді Дорант використовує його. Дорант хоче одружитися з Доріменою і бере гроші в Журдена, щоб робити маркізі коштовні подарунки. Заклопотаність Журдена власними справами намагається використати його дружина, щоб урятувати шлюб доньки Люсіль з Клеонтом, у чому їй допомагає служниця Ніколь, закохана в слугу Клеонта Ков'єля. Але Журден проти, оскільки Клеонт — міщанин, а він воліє для доньки руки дворянина. Тим часом розпочинається балет, на який з'являються Дорант і Дорімена.

Дія 4. Кульмінація. Під час обіду Журден намагається виявити свої почуття до маркізи, але його люб'язності перериває дружина і проганяє гостей. З'являється перевдягнений Ков'єль, який вихваляє Журдена і розповідає, що в його доньку закохався син турецького султана, що він прийде просити її руки, а разом збирається посвятити пана Журдена в найпочесніший дворянський сан «мамамуші». Журден радіє, що стане дворянином, і починається комічна церемонія, яку проводять «турки» — найняті Клеонтом актори і він сам, вдаючи сина турецького султана.

Дія 5. Розв'язка. Один за одним з'являються всі головні дійові особи — дружина Журдена, донька Люсіль, Дорант, Дорімена — і, дізнавшись, що відбувається, включаються в гру, кожний по-своєму використовуючи обдуреного Журдена. Журден дає згоду на одруження Люсіль з Клеонтом, гадаючи, що видає Гі за сина турецького султана, Ніколь залишається з Ков'єлем, а Дорант бере шлюб з Доріменою, переконуючи Журдена, що це хитрість, яка дозволить відвернути від його почуттів до Дорімени увагу пані Журден. «От йолоп так йолоп! — характеризує у фіналі п'єси ошуканого Журдена Ков'єль. — Другого такого й у цілому світі не знайдеш!». Комедія закінчується яскравим балетом.

7. Тема. Прагнення багатого буржуа пана Журдена потрапити до вищого товариства.

Дотичні теми – зображення любовних колізій між Люсіль та Клеонтом, Ніколь та Ков'єлем, Дорантом та Доріменою; зображення шахрайств учителів та кравця.

8. Ідея — викриття соціальних і людських вад.

9. Проблеми. Соціальні та моральні проблеми: місце людини у суспільстві; чинники, якими це місце визначається; панівні моральні ідеали у державі; проблеми освіти, виховання, мистецтва, кохання, людської гідності та ін.

10. Конфлікт.

Морально здорові реальні сили французького суспільства з міщанства та простолюду	↔	Псевдомораль аристократії; втрата людської гідності
Здоровий глузд	↔	Прагнення міщанства у будь-який спосіб здобути дворянські привілеї

11. Риси класицизму у комедії. В мольєрівській комедії дотримано класицистичні вимоги:

- **поділ п'єси на п'ять дій** з чіткою прив'язкою кожної з них до головних етапів розгортання сюжету;
- **три єдності:** всі події відбуваються в паризькому будинку пана Журдена (єдність місця), впродовж доби (єдність часу) і зосереджуються навколо особи головного героя (єдність дії);
- **персонажі п'єси поділяються на позитивних і негативних;**

- персонажі є узагальненням однієї пристрасті чи моральної риси: Журден прагне стати аристократом, Дорант — утілення розбещеності, Клеонт — честі і гідності, Ніколь, Ков'ель — здорового глузду, пані Журден — сварливої дружини;

- виховна функція комедії.

12. Новаторство Мольєра у творі. Драматург поєднав комедію характерів, для якої характерною є увага до характеру персонажа, з комедією інтриги, в якій головна роль належить інтризі, що сприяє розвитку того чи іншого характеру. Інтрига п'єси пов'язана з вигадкою Ков'єля про турецьких гостей і посвяту пана Журдена в «мамамуші». Окрім того, образи персонажів твору взяті драматургом із життя. У п'єсі індивідуалізовано мову персонажів. Мольєр дотримується демократичних принципів, тому саме слуги висловлюють раціональну точку зору на всі події. Відчувається, що це й авторська позиція також.

Усі ці новації сприяють поглибленню психологічної характеристики героїв.

13. Засоби комічного: гумор, іронія, сатира, сарказм, буфонада, фарс, антитеза, гра слів.

- Гумор — висміюється довірливість Журдена і шахрайство Доранта («Підсумок правильний. П'ятнадцять тисяч вісімсот ліврів. Додайте до цього рахунку ще дві сотні луїдорів, що ви їх дасте мені сьогодні,— і тоді буде рівно вісімнадцять тисяч франків, які я поверну вам незабаром».)

- Іронія — пані Журден іронізує над довірливістю чоловіка («Цей панок робить з тебе дійну корову».)

- Сатира — засудження буржуазії в її намаганні здобути аристократичні титули (Ков'ель дає негативну характеристику Журдену: «От йолоп, так йолоп!.. » (втілена народна оцінка таких «шляхтичів», засудження буржуазії в її намаганні здобути аристократичні титули та звання))

- Сарказм — пані Журден з неприхованим гнівом викриває Доранта і Дорімену, виганяючи їх зі свого дому (втілено засудження лицемірного життя аристократії)

- Буфонада¹ — окарікатурення Журдена: як він одягається, вимовляє звуки під час уроку, кланяється тощо (викриття ганебного плазування перед аристократією, яка того не варта);

- Фарс² — переодягання Клеонта і Ков'єля, підглядання Ніколь, побиття Журдена палицями під час посвяти у «мамамуші» та ін. (це також засіб викриття і висміювання дурості Журдена).

14. Висновок. Мольєр у комедії викриває таких спритних людей, які прагнуть якнайкраще влаштуватися в суспільстві, збагатитися за рахунок інших. Мольєр також весело сміється і з тих, хто дає себе піддурити, але комедіограф вірить у велику шляхетність людини. На його переконання, здоровий глузд і щирість завжди перемагають.

Людина не повинна прикидатися, а повинна виховувати в собі почуття гідності, учитися, ні перед ким не плазувати.

Образ міщанина Журдена

Головний герой п'єси намагається з міщанина раптом перетворитися на дворянина, шляхтича. Йому здається, що для цього в нього є головне — гроші. Є гроші, але немає елементарної освіти, пристойних манер, і головне — немає розуму, він безпросвітно дурний. В немолодих вже літах Журден



¹ Буфонада (італ. buffonata) — блазенство, комедійна гра акторів, в якій використовуються засоби гіперболізованого комізму, окарікатурення персонажів, ситуацій; вистава, побудована в такій манері виконання

² Фарс (франц. fars від лат. farsio — начиняю) — вид народного театру та літератури західноєвропейських країн, передусім Франції. Відрізнявся комічною, нерідко сатиричною спрямованістю, реалістичною конкретністю, вільнодумством. Герої фарсу — міщани. Образи-маски фарсу позбавлені індивідуальності, вони були першою спробою створення соціальних типів. Фарсові елементи надають п'єсі особливої жвавості, ефекту комічного.

надумав вивчати філософію (тут він робить велике «відкриття»: виявляється, він розмовляє прозою!), займатися музикою, танцями, фехтуванням. Він усерйоз вважає, що, здобувши деякі знання та маючи гроші, можна посісти місце в колі знатних дворян. Він оточує себе слугами і вчителями, що вимагають високу платню за роботу, але не виконують і не думають виконувати її. Та й «шляхетні» науки якось не укладаються в голові дурного міщанина. Його дружина намагається звернутися до розсудливості свого чоловіка і просить припинити незліченні витрати, але той нічого й чути не бажає. Прагне навести на розум свого пана і служниця Ніколь, і при цьому видно, наскільки бідна неосвічена дівчина розумніша за свого хазяїна. Здавалося б, бажання Журдена набратися розуму гідне поваги. Але який же смішний він, коли хоче зробити це за кілька днів! Журден — абсолютно нормальна й розумна людина — раптово на очах змінюється, коли йдеться про шляхту. Так, переодягнений турком Ков'ель миттєво увійшов до нього в довіру, варто йому було лише сказати, що Журденів батько був не крамарем (міщанином), а шляхтичем (аристократом). Журден такий дурний, що навіть комічну присвяту в «мамамуші» сприймає всерйоз.

Мольєр глузує з безмежної тупості Журдена. І на прикладі міщанина зайвий раз показує, наскільки низькою та неотесаною може бути навіть багата людина, яка вважає, що за гроші можна купити розум. Але сміється великий драматург не з конкретної людини. Він висміює прагнення наслідувати якісь зовнішні ознаки вищого соціального стану, не змінюючись внутрішньо. Головне не в титулі, не в костюмі, — стверджує Мольєр. Честь і достоїнство, розум і освіченість не купуються

Риси характеру Журдена: з міщанського роду; понад усе цінує належність до вищого товариства; прагне потрапити у вище товариство, яке того не варте; принижується перед аристократами; дає гроші за те, щоб його називали «ваша світлість»; спостережливий: помітив, що кравець вкрав у нього крам; залицяється до Дорімени, а Дорант використовує його почуття; проти шлюбу Клеонта й Люсіль через відсутність титулу у жениха; його легко обдурити, улестити



Характеристика інших образів

Граф Дорант — збіднілий дворянин, який утратив можливість, але не бажання «широко» пожити на чужий кошт. Дорант хоче поліпшити свої справи, одружившись із багатою маркізою Дорименою, але залицяння потребує грошей. Із цією метою Дорант використовує простодушного пана Журдена. Граф схиляє пана Журдена до думки, що Доримена не проти прийняти його залицяння. Заради здійснення своєї заповітної мрії — стати аристократом — пан Журден надсилає маркізі коштовні подарунки, улаштовує для неї розваги та бенкет у своєму домі.

Дорант домігся прихильності маркізи подарунками, тобто переконав її, що він багатий. Це і стало для маркізи головним у її рішенні одружитися з ним. У цьому прихована тонка насмішка над обома аристократами: маркіза шукає багатого жениха, а граф — багату наречену. Маркіза дає згоду на шлюб, бо вважає Доранта дійсно тим, за кого той себе видає. Її розчарування автор мудро виніс за межі комедії.

Риси характеру: хитрий, підступний, лицемірний, з презирством ставиться до Журдена, зневажає його, але випрошує в Журдена подачки; шахрай і авантюрист; обдурює і Журдена, і маркізу.

Пані Журден — дружина, в порівнянні з чоловіком розумна і начитанна, обдурити не просто, відразу бачить підступ. Дружина Журдена, істинна представниця дворянства. Це розсудлива, практична жінка з почуттям власної гідності. Вона всіма силами намагається протистояти манії свого чоловіка, його недоречним претензіям: "Ти збожеволів на всіх цих примхах, муженьок. І почалося це у тебе з тих пір, як ти здумав водитися з важливими добродіями". Всі зусилля пані Журден спрямовані на те, щоб очистити будинок від непрошених гостей, які живуть за рахунок її чоловіка і використовують його довірливість і марнославство в своїх цілях: «Ось що, гони-но ти своїх вчителів в шию з усією їх тарабарщиною»

Люсіль — дочка Журдена, закохана в Клеонта. Люсіль отримала гарне виховання, вона любить Клеонта через його достоїнства. Тому, не знаючи про задум коханого та його слуги, щиро обурюється і пручається спробі батька видати її заміж за сина турецького султана: "Ні, батюшка, я вже вам сказала, що немає такої сили, яка примусила б мене вийти заміж за кого- | небудь, крім Клеонта".

Клеонт — закоханий в Люсіль. Клеонт шляхетний не по походженню, а за характером, він чесний, правдивий, люблячий. Клеонт впевнений, що тільки душевне благородство людини та її розумна поведінка в суспільстві є істинними. На його думку, всякий обман кидає на людину тінь. В образі Клеонта втілюється ідеал класицизму: Поправді шляхетною людиною міг бути тільки той, хто у своїй поведінці керувався вимогами розуму, виходив з того, що прийнято було вважати добром.

Маркіза Дорімена — молода вдова, яка прагне розкоші, світських розваг і хоче зробити вигідну партію. Вважаючи графа Доранта багатим, вона погоджується вийти за нього заміж, радіючи, що заволодіє не тільки його серцем, а й майном. Проте Дорімена потряпляє у тенета власної розбещеності, її вади обертаються проти неї самої.

Ковель та Ніколь —розумні, вірні слуги, закохані один в одного. Вони, як і пані Журден засуджують вигадки пана Журдена, його небажання одружити Люсіль з Клеонтом, відверто насміхаються з нього.

Джерела

Богосвятська Л.-М.І., Ковальова Л.Л. Зарубіжна література для загальноосвітніх навчальних закладів з поглибленим вивченням філології : підруч. для 8 кл. загальноосвіт. навч. закл. - Львів: Світ, 2016.

Вікіпедія. [Мольєр](#)

Волощук Є.В., Слободянюк О. Зарубіжна література : підруч. для 8-го кл. загальноосвітніх навчальних закладів. — Київ : Генеза, 2016.

Гузь О. Орієнтовне поурочне планування для 8 класу // Зарубіжна література в школах України, 2017. - № 2. – С. 24-34

Давиденко Г. Й., Величко М.О. Історія зарубіжної літератури XVII–XVIII століття: навч. посібник. [для студ. вищ. навч. закл.] — [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2007 — С. 71-81

Кадоб'янська Н. М., Удовиченко Л.М. Зарубіжна література: підруч. для загальноосвіт. навч. закладів. 8 клас. - Харків: СИЦІЯ, 2016.

Ковбасенко Ю. І. Зарубіжна література : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. — Київ : Літера ЛТД, 2016.

Кристоф Мори. Мольєр. - Молодая гвардия, 2011. - [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://www.litmir.me/br/?b=195760>

Куцінко О. Г. Зарубіжна література. 8 клас. — Х. : Вид. група «Основа», 2016.

Мельник М.І. "Зірка, яка ніколи не згасне". Слово про Мольєра. [Електронний ресурс] – Режим доступу:https://docs.google.com/presentation/d/1ByrMJ_ZPnsJSp53vB98IKOS3IcEyUZVj7Hl5RnqisY0/edit#slide=id.p14

Мілянська Н. Р. Зарубіжна література: підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. —

Тернопіль: Астон, 2016.

Ніколенко О. Король комедії. Система уроків вивчення п'єси Ж. Б. Мольєра «Міщанин-шляхтич» у культурологічному контексті // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. — 2001. — № 5. — С. 8—19.

- Ніколенко О. М.**, Зуенко М. О., Стороха Б. В. Зарубіжна література: підруч. для 8 кл. загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Грамота, 2016.
- Ніколенко О. М., Туряниця В. Г.** Зарубіжна література: підруч. для 8 клас: підручник для загальноосвіт. навч. закл. — К.: Грамота, 2016.
- Павленко Н.** Про Мольєра. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://viche.ck.ua/item/1371>
- Паращич В. В.** Усі уроки зарубіжної літератури. 8 клас. II семестр. — Х. : Вид. група «Основа», 2016.
- Паращич В. В.,** Фефілова Г. Є. Зарубіжна література. 8 клас: підручник для загальноосвіт. навч. закл. — Х.: Вид. група «Основа», 2016.
- Рогозинський В.,** Рогозинська В. Класицизм Мольєра: він знав Журдена і Тартюфа // Всесвітня література та культура. — 2005. — № 7. — С. 23—24
- Сімакова Л.А., Снєгірьова В.В.** Зарубіжна література. Підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів. - К. : "Абетка", 2016
- Столій І. Л.,** Полулях Н. С. Зарубіжна література. 8 клас : розробки уроків. — Х. : Вид-во «Ранок», 2016.
- Шалагінов Б. Б.** Жан-Батіст Мольєр // Всесвітня література та культура в навчальних закладах України. — 2004. — № 2. — С. 31—34.
- Назарєць В. М.** Зарубіжна література: Підручник для 9 кл. загальноосвітніх навчальних закладів. — К.: Вежа, 2009. — С. 45-65